

HANS WIERSMA

ALS PERSOON EN ALS VRIEND

Toespraak gehouden in de afscheidsdienst op 22 juni 2000 in Kampen

door Jan Veenhof

Bij het afscheid van Hans Wiersma zijn er twee tegenstrijdige gevoelens, die mij - en ik geloof: velen van u - vervullen. Enerzijds de dankbaarheid voor het vele, dat hij in zijn leven kon geven; dankbaarheid ook voor het feit, dat hij op hoge leeftijd midden uit zijn werk zonder een lange, moeizame weg van lijden werd weggenomen. Anderzijds het besef van een leegte, nu hij niet meer onder ons is. Een lege plek, die verdrietig maakt. Je kunt verdriet en leegte niet wegnemen. Je kunt er wel beter mee omgaan door het vertellen van herinneringen en ervaringen. Wat ik hier zeg over Hans Wiersma als persoon en vriend, is bepaald door wat ik zelf heb ervaren. Het is dus onvermijdelijk subjectief. Ieder van u heeft een eigen herinneringsbeeld. Ik vertrouw intussen, dat u in mijn karakteristiek iets zult terugvinden van wat u zelf met hem beleefde.

De vriendschap begon, toen hij mij als jeugdige Kamper student vroeg te assisteren bij het verslaan van kerkelijke gebeurtenissen en naderhand van vele andere happenings in de goede stad Kampen. De entree in het kleine team van het *Nieuw Kamper Dagblad* in het kantoortje aan de Broederstraat opende voor mij een nieuwe wereld. Voor mij, geboren en getogen in de gereformeerde zuil en nader in de vrijgemaakte vertakking daarvan, was het een verbreding van de horizon, die mij erg goed deed. Aan het contact met Wiersma's toenmalige assistent Wim van der Veen en met de andere medewerkers, mevrouw Bé Tuinman, de heren Naberman en Nijenhuis en de fotograaf Piet Gerritse, heb ik veel plezier beleefd. Daarbij voegden zich de hartelijke contacten met de andere Kamper journalisten, H. van Heerde, Theun Bleeker en Jan Keuter. Via hen kwam ik in aanraking met allerlei andere personen, die tot het relatienetwerk van Hans Wiersma behoorden. Een deel van hen is hier aanwezig. Ik zou vele namen kunnen vermelden, maar u begrijpt, dat dit niet mogelijk is. Daarom noemde ik alleen de

Hans Wiersma

* 29 september 1919

† 16 juni 2000

(foto: Freddy Schinkel)

medewerkers aan de kranten en wel diegenen, die ik in dat eerste prille begin leerde kennen.

De centrale persoon was uiteraard Hans Wiersma. Algauw werd mij duidelijk, hoe sterk hij als persoon verbonden was met zijn werk. Ik merkte, dat hij zich hoge normen stelde. Hij had gevoel voor kwaliteit en wat hij afleverde moest kwalitatief goed zijn. Hij was als redacteur en auteur een man van stijl, afkerig van banaliteit en - voor een journalist - opvallend afkerig van sensatie. Hij verwaarloosde de voorgrond van feiten en gebeurtenissen niet, maar zocht toch vooral steeds de achtergrond. Dat had zijn reden.

Wiersma wilde iets met en in zijn publicaties. Hij wilde informeren, verhelderen, uitleggen, hij wilde op een bepaalde manier ook onderrichten. Daarom hechtte hij veel waarde aan research en documentatie. Hoewel hij geen overdreven verwachtingen koesterde over de invloed van de media op het bewustzijn van de mensen, trad hij toch naar voren als een leraar met de pen. Hij wilde iets overbrengen. In zijn recensies van concerten en uitvoeringen wilde hij met zijn taxaties de betrokken personen en gezelschappen opstuwten naar het hoogste voor hen bereikbare niveau. Er school altijd een paedagogisch element in. Hij was daarin, alsook in andere positiekeuzes duidelijk, eerlijk, ook steeds fair. Om het in bijbelse termen uit te drukken: hij sprak wel naar het hart, niet altijd naar de mond van Jeruzalem. Uiteraard oogstte hij daarmee naast bijval ook kritiek. Maar onomstreden was zijn kundigheid. En zijn aanpak maakte hem tot een gezaghebbend commentator, naar wie ieder luisterde.

In zijn taakopvatting was hij voor degenen die onder hem werkten een voorbeeld. Dat werken 'onder hem' werd trouwens al heel gauw een werken 'met hem'. Hans gaf zijn assistenten een grote speelruimte. Zijn vertrouwen was zo groot, dat je je als vanzelf inspande om dat vertrouwen niet te beschamen.

Ik heb hiermee iets aangeduid van Hans Wiersma in zijn werk. Dat kan haast ook niet anders. Persoon en werk waren bij hem inderdaad één. Niet in die zin, dat hij nooit iets anders deed dan werken. Maar wel in die zin, dat zijn werk zijn hart had, dat hij zichzelf daarin kon uitleven. Vandaar ook, dat hij na zijn officiële pensionering met het schrijven doorging. Hij genoot ervan, dat hij in 'zijn' krant kon blijven publiceren. Het is fijn, dat

hij daartoe ook de gelegenheid kreeg. Daarvoor kunnen wij zijn opvolgers in de krant alleen maar zeer erkentelijk zijn.

Toen mijn Kamper tijd ten einde ging, is de vriendschap met Hans Wiersma gebleven. De geografische afstand was geen belemmering, bood eerder de mogelijkheid de kenmerkende facetten van zijn persoon nog beter te leren kennen. Ik noem er enkele.

In alles bleek zijn artistieke aanleg. Hij was gevoelig voor de kunst in haar volle breedte, van woord, beeld en toon. Nog altijd ervaren wij de charme van de liedjes die hij in de jaren vijftig maakte en zelf ook zong, zoals 'Schipper aan de wal', 'het Eibertjespad' en andere. Ik noem deze songs, omdat Hans zich er ook nu nog helemaal in kon herkennen. In zijn laatste brief aan mij, van 27 mei, schreef hij over 'het geweldige plezier, dat Wim van der Veen mij heeft gedaan, door in zijn tweejaarlijkse "Zwolse revue" een speciaal blokje van mijn liedjes van voor de zestiger jaren op te nemen'. Ook over de arrangementen en de vertolking was hij zeer tevreden.

Zijn gevoeligheid voor de beeldende kunst kan ik niet beter illustreren dan met een herinnering aan zijn eerste bezoek aan Bazel, waar ik tussen 1966 en 1973 werkte en waar hij graag kwam logeren. Hans was gepakt door alles wat deze stad cultureel te bieden heeft. Hij ging met mij het Kunstmuseum binnen, waar een schitterende collectie schilderijen uit alle perioden van de kunstgeschiedenis te bewonderen is. Hij bekeek alles nauwkeurig en gaf mij een prachtig privé-college over al die schilders, scholen en stijlen.

Over zijn zorgvuldige en trefzekere hantering van taal en stijl hoef ik nauwelijks te spreken. Opvallend voor mij was, dat die zorgvuldigheid zich ook weerspiegelde in de vele brieven die ik van hem mocht ontvangen. In onze tijd van snelle communicatie-middelen minde hij het klassieke medium van de correspondentie. In die brieven alle met de hand in zijn fraaie handschrift geschreven, werden zelfs kleine verschrijvingen met typex gewetensvol gecorrigeerd.

Heel die culturele eruditie kwam ten goede aan zijn journalistieke activiteiten. En deze activiteiten richtten zich in de eerste plaats op de stad Kampen. Hij was aan Kampen verknocht en levenslang is hij met Kampen

verbonden gebleven. Ik heb hem wel eens gevraagd of hij nooit eens de neiging bespeurde van woon- en werkplaats te veranderen. Hij begreep die vraag, juist van mijn kant, omdat ik zelf herhaaldelijk afwisseling zocht. Zijn antwoord was steeds ontkennend. In Kampen wilde hij blijven. Voor die stad wilde hij zich blijven inzetten. En ik merkte: die wens zit bij hem heel diep.

Gaandeweg leerde ik begrijpen wat de achtergrond daarvan was. Die wordt gevormd door een combinatie die voor Hans m.i. heel karakteristiek is: enerzijds kende hij een drang tot een wijde oriëntatie, aan vele en veelsoortige contacten en relaties, in de provincie Overijssel - waarvoor hij zich eveneens zeer verdienstelijk maakte - maar ook daarbuiten, tot in het buitenland toe. Anderzijds had hij behoefte aan een vaste, vertrouwde plek, die hem geborgenheid gaf. Hij wilde ergens helemaal thuis zijn. Vandaar dat de huiselijke sfeer voor hem van grote waarde was. De zorgende nabijheid van Janny was voor hem een dragende kracht. Janny heeft hem veel liefde gegeven en hij haar. In de kring van haar familie had hij zijn eigen, zeer gewaardeerde plaats.

Echte ontspanning vond hij tijdens zijn wandelingen, in het Overijsselse land en vooral op de Veluwe, vaak bekroond door een welverzorgde maaltijd. Herhaaldelijk heb ik hem daarbij vergezeld en waargenomen hoe hij de wonderen der natuur evenzeer wist te waarderen als de resultaten van culinaire kunst. Hans kon genieten. Je kon met hem ook veel plezier hebben. In dit alles was Hans zichzelf. Hij wilde een vrij en onafhankelijk man zijn en was dat ook. Het lag hem totaal niet bij een groep te behoren of daarbij ingedeeld te worden. Zeker, hij aarzelde niet toe te treden tot comité's ad hoc, die zich voor het bereiken van concrete doeleinden sterk maakten. Maar overigens was hij, afgezien van beroepsorganisaties, niet geneigd tot clubs of verenigingen toe te treden. Wat school daarachter? Stellig primair zijn wezensaard. Maar ook zijn persoonlijke opvatting van zijn positie en taak. Juist omdat hij tot allen wilde behoren, wilde hij niet tot een specifieke groepering behoren. En wat de Kamper gemeenschap betreft: hij hoorde er helemaal bij en tegelijk sprong hij er op een bepaalde manier uit. Deze eigenschap gaf aan zijn optreden een eigen dimensie. Ik voeg eraan toe: juist omdat hij niet tot een bepaalde groep behoorde, kon hij voor allen een grote betekenis krijgen.

Deze opstelling bepaalde ook zijn houding ten opzichte van het kerkelijk leven. In de vooroorlogse jaren was Hans' moeder tot de gereformeerde

kerk van Kampen toetreden. Zo kwam ook Hans in nauwe aanraking met deze gemeente, al werd hij geen lid. Met veel waardering sprak hij over zijn catechiseermeester, ds. H. H. Schoemakers. Hij kende het gereformeerde leven van binnen uit. In dit verband is vermeldenswaard zijn levenslange vriendschap met de pianist Johan Schilder, zoon van de vermaarde professor K. Schilder, waardoor Hans ook bij de familie Schilder over de vloer kwam. Als redacteur had hij met de beide theologische faculteiten van Kampen, met hun docenten en studenten, een goede verstandhouding. Telkens weer kon ik constateren hoezeer het kerkelijk leven en de theologie hem boeiden. Hij heeft er vele artikelen aan gewijd. Van harte leefde hij mee met de Nederlandse gereformeerde kerk, waarvan Janny lid is.

Hans had het hart niet op de tong. Hij bewaakte zijn privacy en was er steeds op uit die van de ander te ontzien. Maar in de gesprekken en in de brieven opende hij, soms in een korte aanduiding, een venster van zijn binnenste. Dan zag je wat hem hem innerlijk bezighield. Hij was als vriend heel trouw, attent en gevoelig; hij interesseerde zich voor alles wat je beleefde, zoals hij van zijn kant je ook in zijn ervaringen liet delen. De brieven waren vaak vergezeld van bijlagen, krantenartikelen over zaken waarvan hij wist, dat ze mij zouden interesseren.

Opvallend was voor mij in zijn laatste jaren zijn grote belangstelling voor de dichteres Ida Gerhardt, die hij als lerares aan het Kamper Gemeentelijke Lyceum had meegemaakt. De verbinding van de culturele en de religieuze dimensie in haar gedichten heeft hem kennelijk zeer aangesproken. Hans uitte zich niet vaak over zijn diepste godsdienstige overtuiging. Maar ik weet hoezeer hij zich gedragen wist door een liefde, die sterker is dan al het aardse, sterker ook dan de dood. In zijn laatste brief, waaruit ik al citeerde, zegt hij kort en bondig wat voor hem de wezenlijke zaken van het geloof zijn: het wonder van de verzoening als opening naar een rijke toekomst in een nieuwe hemel en op een nieuwe aarde in vrede met God. Dat perspectief kan ons troosten, zoals het hem getroost heeft. Ook hij kende het verdriet, dat het afscheid van geliefde mensen oproept. Ik weet nog goed hoe het plotselinge heengaan van Harm Schelhaas hem aangreep. En in zijn laatste brief spreekt hij over de onlangs overleden Deventer journalist Klaas Vos. 'Ik mis Klaas echt: zijn dood voel ik ook als een negatieve mijlpaal in mijn bestaan. Begrijp je dat?' Nu - ik begrijp het heel goed. Zeker, nu ik en wij allen van hemzelf afscheid moeten nemen.

Moge het perspectief, dat hem sterkte, ook ons kracht geven. Ten besluite omschrijf ik het met de eerste drie strofen van het gedicht van Ida Gerhardt 'Het carillon', geschreven in Kampen in het tweede oorlogsjaar 1941:

*Ik zag de mensen in de straten,
hun armoe en hun grauw gezicht,-
toen streek er over de gelaten
een luisteren, een vleug van licht.*

*Want boven in de klokketoren
na 't donker-bronzen urenslaan
ving, over heel de stad te horen,
de beiaardier te spelen aan.*

*Valerius: - een statig zingen
waarin de zware klok bewoog,
doorstrooid van lichter sprankelingen,
'Wij slaan het oog tot U omhoog.'*

Ik dank u.